

**РЪДИАРД КИПЛИНГ
НЕОБИКНОВЕНАТА
РАЗХОДКА НА МОРОУБИ
ДЖУКС**

Превод от английски: Надежда Розова, 2017

chitanka.info

Жив или мъртъв — няма друго.

Местна поговорка

Както казват фокусниците: няма никаква измама. Джукс по случайност се натъкнал на село, за което се знае, че съществува, макар че той е единственият англичанин, ходил там. Подобно поселище имало и край Калкута, а се говореше и че ако отидеш в центъра на Биканер в сърцето на Великата индийска пустиня, ще попаднеш не на село, а на цял град, превърнат в обител на умрелите, които не са съвсем мъртви, ала не могат и да живеят. И тъй като е съвсем вярно, че във въпросната пустиня се намира прекрасен град, където всички богати лихвари се оттеглят, след като натрупат състояние (толкова огромно, че собствениците му не се доверяват дори на силната ръка на правителството да ги закриля, ами търсят убежище сред безводните пясъци), и се возят на великолепни конски карети, купуват красиви момичета и украсяват дворците си със злато, слонова кост, керамични плочки „Минтън“^[49] и седеф, не виждам защо разказът на Джукс да не е истина.

Той е строителен инженер, разбира от планове, разстояния и подобни неща и определено няма да се главоболи да си измисля въображаеми капани. Би спечелил повече със законната си работа. Винаги разказва историята по един и същи начин и се горещи възмутено при спомена за неуважителното отношение, което е получавал. Отпърво написа историята съвсем простичко, но после я поукраси тук-там и внесе размисли над морала. Ето какво се получи.

„Всичко започна от лек пристъп на треска. Работата ми налагаше няколко месеца да живея на лагер между Пакпатан и Мухаракпур — пуста и пясъчлива местност, както е известно на всеки, имал неволята да я посети. Носачите не ме вбесяваха нито повече, нито по-малко от другите работници, а работата ми изискваше доста голямо старание, за да избегна униинето, ако изобщо съм податлив на тази тъй лишена от мъжественост слабост.

На 23 декември 1884 година усетих лека треска. Имаше пълнолуние и всички кучета около палатката ми виеха протяжно.

Няколко дни по-рано бях застрелял един от гръмогласните певци и бях провесил трупа за назидание на около петдесетина ярда от входа на палатката си. Обаче неговите събратя му се нахвърлиха, сборичкаха се за него и в крайна сметка изядоха тялото, а после сякаш подхванаха благодарствения си химн с обновени сили.

Замаяността, която придружава треската, въздейства различно на различните хора. Скоро раздражението ми отстъпи на категорична решимост да убия едрата черно-бяла гадина, която се дереше най-гръмко в първите редици на своеобразния хор по цяла нощ. Тъй като ръката ми трепереше и главата ми се въртеше, вече два пъти не бях успявал да улуча песа с двуцевката си и тогава ми хрумна, че ще бъде най-добре да го подмамня на открито и да го довърша с копие за глигани. Разбира се, това беше просто помътената мисъл на трескав болник, но помня как тогава ми се струваше забележително практична и осъществима.

Затова наредих на коняря си да оседлае Порник и тихо да го доведе зад палатката ми. Когато понито беше готово, заставах до главата му, готов да го възседна и да се спусна в галоп веднага щом кучето отново нададе вой. Между другото, Порник не беше излизал от ограждението си няколко дни, нощният въздух беше свеж и прохладен, а аз си бях сложил много остри и дълги шпори, с които смущквах един ленив кон следобед. Затова ще ми повярвате, че когато го яхнах, той се изстреля като стрела, палатката остана далеч зад нас и ние се понесохме по гладкия пясък, все едно сме на надбягване.

След миг подминахме проклетото куче и аз почти забравих защо съм на кон и нося оръжие.

Делириумът от треската и възбудата от бързото движение във въздуха явно бяха стопили напълно здравия ми разум. Смътно си спомням, че се изправих на стремената, че размахвах дългото си копие към огромната бяла луна, която преспокойно наблюдаваше отгоре моя галоп, и че крещях предизвикателно на ниските камилски акации, край които профучавахме. Един-два пъти, струва ми се, се олюлях над шията на Порник и буквално увиснах на шпорите, както щеше да стане ясно и от следите на следващата сутрин.

Клетото животно се втурна като обладано от зли сили към безкрайния пясъчен простор, осветен от луната. Следващото, което си спомням, е как земята пред нас неочаквано се надигна и когато се

изкачихме най-отгоре, видях водите на река Сутледж да лъцят като сребърна линия. А после Порник тежко се стовари по нос и двамата се търкулнахме надолу по някакъв невидим склон.

Изглежда, съм изгубил съзнание, защото, когато се свестих, лежах по корем върху дюна от мек бял пясък и над склона, по който бях паднал, вече се процеждаше бледата зора. Когато светлината се усили, установих, че се намирам на дъното на пясъчен кратер с подковообразна форма, който от едната страна водеше право към плитчините на Сутледж. Треската ми напълно беше изчезнала и не усещах никакви последици от нощното падане, ако не броим лекото виене на свят.

Порник, който стоеше на няколко ярда от мен, беше много изморен, естествено, но изобщо не беше пострадал. Седлото му, любимото ми за игра на поло, беше доста поочукано и се беше завъртяло под корема му. Отне ми известно време да го наместя, възползвайки се от възможността да разгледам мястото, където така глупаво бях паднал.

С риск да досадя трябва да го опиша подробно, защото точната представа за неговите особености ще помогне съществено на читателя да проумее онова, което следва.

Както вече споменах, представете си пясъчна яма с формата на подкова и стръмни пясъчни стени, високи около трийсет и пет фута. (Допускам, че наклонът е бил 65 градуса.) Вдлъбнатината ограждаше равен участък, дълъг около петдесет ярда и около трийсет в най-широката си част, който имаше примитивен кладенец в средата. По дъното на ямата, на около три фута под нивото на земята, видях осемдесет и три полукръгли, овални, квадратни и многоъгълни дупки, всичките с широки три фута отвори. След като разгледах всеки отвор, установих, че отвътре старателно са поставени подпори от плавеи и бамбук, а от отвора като козирката на жокейска шапка стърчеше дървена платформа, дълга два фута. В тунелите нямаше признаци на живот, обаче в целия амфитеатър се носеше отвратителна воня — много по-противна от всичко, което бях усещал в индийските села.

Отново възседнах Порник, който също като мен нямаше търпение да се върне в лагера, и обиколих дъното на подковата, за да намеря място, откъдето ще можем да излезем. Обитателите, които и да бяха, не смятаха за нужно да се появят, затова трябваше да разчитам

само на себе си. Първият ми опит да пришпоря Порник право нагоре по стръмния пясъчен склон ми даде да разбера, че съм попаднал в капан досущ като онзи, който мраволъвът подготвя за жертвите си. На всяка стъпка отгоре се посипваше огромно количество пясък и трополеше по платформите пред дупките като дъжд от дребни сачми. Двата ни неуспешни опита завършиха със стремглаво премятане обратно към дъното, задавени от пясъчните струи, и се оказах принуден да насоча вниманието си към коритото на реката.

Тук всичко изглеждаше лесно. Наистина пясъчните могили стигаха до брега на реката, но имаше много плитчини, през които можех да препусна с Порник и да се добера обратно до твърда почва, като завивам рязко наляво или надясно. Поведох Порник по пясъка, но се сепнах от глухото пукане на пушка от другата страна на реката и в същия момент куршум изсвистя остро покрай главата на Порник.

Не мога да сбъркам това оръжие — уставна пушка «Мартини-Хенри». На около петстотин ярда местна лодка беше закотвена на сред реката, а струйката дим, която се извиваше от носа ѝ в неподвижния сутрешен въздух, ми подсказа откъде е дошла тази проява на нежно внимание. Ама че безизходица за един почтен джентълмен! Опасният пясъчен склон не ми даваше никакъв шанс за бягство от това място, на което попаднах съвсем неволно, а разходката ми покрай реката се оказа достатъчен сигнал някакъв ненормален местен да започне да ме обстрелва. Опасявам се, че здравата се разгневих.

Втори куршум ми напомни, че е по-добре да не се ядосвам напразно, и побързах да се отдалеча към пясъците и обратно към подковата, където установих, че стрелбата е подмамила шейсет и пет човешки същества да се покажат от бърлогите, които дотогава мислех за необитавани. Озовах се сред тълпа зрители — около четирийсет мъже, двайсет жени и едно дете на не повече от пет години. Всички бяха облечени оскъдно в дрехи от оранжево платно, което обикновено се свързва с просеците индуисти, затова на пръв поглед ми се сториха шайка противни факири. Сбирщината беше неописуемо мръсна и смрадлива и аз потръпнах при мисълта какъв ли е животът им в тези бърлоги.

Дори в онези дни, когато местното самоуправление беше унищожено в голяма степен уважението към белия сахиб, аз все пак бях навикнал с известна вежливост от страна на по-нископоставените

от мен, затова, докато приближавах към тълпата, очаквах тя с нещо да покаже, че е забелязала присъствието ми. Всъщност така и стана, обаче не както допусках.

Орфаното множество всъщност ми се присмя — надявам се никога вече да не чувам такъв смях. Кикотеха се, крещяха, подсвиркваха и дюдюкаха, докато минавах между тях, а някои буквално се свлякоха на земята и започнаха да се гърчат от неистово веселие. След малко пуснах главата на Порник и в неописуем изблик на раздразнение от това свое сутрешно приключение започнах с всичка сила да налагам с юмруци стоящите най-близо до мен. Клетниците падаха под ударите ми като кегли и смехът отстъпи място на вопли за милост. Онези, които още не бях докопал, се вкопчиха в коленете ми и ме умоляваха на всякакви чудати езици да ги пощадя.

В настъпилата суматоха, точно когато се засрамах, задето съм се поддал толкова лесно на раздразнението си, тънък и писклив глас се обади иззад рамото ми:

— Сахиб! Сахиб! Познахте ли ме, сахиб? Аз съм Гунга Дас, телеграфистът!

Бързо се завъртях и заставах с лице към човека.

Познавах Гунга Дас (разбира се, изобщо не се колебаех да назова човека с истинското му име) отпреди четири години — беше брахман от Декан, временно отстъпен на Кхалсия от правителството на Пенджаб. Той отговаряше за телеграфа и когато го видях за последен път, беше весел и едър държавен чиновник с коремче и с невероятната способност да измисля страхотни игри на думи на английски. Заради това го помнех много след като действителната му работа при мен приключи. Не се среща често индуист, който измисля каламбури на английски.

Сега обаче човекът беше променен до неузнаваемост. Нямахте и помен от кастовия му знак на челото, коремчето, сивкавите панталони и угодливата реч. Вгледах се в съсухрения скелет, без тюрбан и полугол, с дълга сплъстена коса и хлътнари рибешки очета. Ако не беше белегът с форма на полумесец — резултат от инцидент по моя вина, изобщо нямаше да го позная. Този човек обаче несъмнено беше Гунга Дас и — за което съм признателен — говореше английски и можеше да ми обясни какво преживявах онзи ден.

Тълпата се отдръпна мъничко, когато се извърнах към жалката фигура, и аз му наредих да ми покаже как да се измъкна от кратера. Той държеше в ръка току-що оскубан гарван и в отговор на въпроса ми бавно се покатери върху пясъчен насип пред отворите на бърлогите и мълчаливо се зае да кладе огън. Сухата полевица, пясъчните макове и плавеите горяха бързо, а фактът, че той ги запали с обикновена клечка кибрит, доста ме поуспокои. Когато се разгоряха ярко и гарванът беше сложен отгоре да се пече на шиш, Гунга Дас подхвана разказа си без никакво встъпление:

— Има само два вида хора, господине. Живи и мъртви. Когато си мъртъв, си мъртъв, обаче, когато си жив, си жив. (Тук гарванът, който се въртеше над огъня, отвлече вниманието му за един миг, защото имаше опасност да стане на въглен.) Ако умреш у дома, а не на гхата^[50], за да бъдеш изгорен, се озоваваш тук.

Вече ми стана ясно какво е това вонящо село и всичко ужасяващо или уродливо, за което бях чел, избледня пред факта, който току-що ми разясни някогашният брахман. Преди шестнайсет години, когато за пръв път пристигнах в Бомбай, един странстващ арменец ми разказа, че някъде в Индия имало място, където изпращали и държали всички клетки индуисти, имали злочестията да се възстановят след катаlepsия или транс, а аз помня как се засмях от все сърце, защото си мислех, че това са измишльотините на един пътешественик.

Докато седях на дъното на пясъчния капан, в паметта ми ясно като на снимка изникна споменът за хотел «Уотсън» с въртящите се вентилатори, облечена в бяло хотелска прислуга и жълтеникавото лице на арменеца, и аз избухнах в буен смях. Контрастът беше направо абсурден!

Приведен над мръсната птица, Гунга Дас ме наблюдаваше внимателно. Индуистите рядко се смеят, а обстановката не беше такава, че да стимулира прекомерна веселост у Гунга Дас. Сериозно измуши птицата от дървения шиш и също толкова сериозно си я хапна. След това продължи разказа си, който предавам със свои думи:

— Когато има епидемия от холера, отнасят тялото за изгаряне още преди да е умряло. Озовеш ли се на брега на реката, леко живваш — сигурно от прохладния въздух, а после, ако си полужив, запушват ушите и устата ти с кал и ти умираш. Ако си повечко жив, слагат ти повечко кал, обаче ако си твърде жизнен, те отнасят обратно. Аз бях

твърде жизнен и гневно възроптах срещу възмутителните неща, които искаха да ми направят. По онова време бях брахман, горд човек. А сега съм мъртвец и ям — той огледа оглозганата птица с първата искрица емоция, която забелязах у него, откакто го бях срещнал — гарвани и други неща. Като видяха, че у мен има доста живот, извадиха ме от савана и една седмица ми даваха лекарства, затова оцелях. След това ме изпратиха с влака от дома ми до гара Окара заедно с един човек, който да се грижи за мен. На гара Окара се срещнахме с още двама мъже и тримата ни качиха на камили и потеглихме през нощта от гарата към това място, бутнаха ме отгоре и аз се търколих до дъното, другите двама ме последваха и вече две години и половина съм тук. Някога бях горд брахман, а сега се храня с гарвани.

— Няма ли начин да се измъкнеш?

— Абсолютно никакъв. Отначало често се опитвах, другите също, но винаги ни надвива пясъкът, който се сипе над главите ни.

— Но откъм реката е отворено — прекъснах го — и си струва човек да опита да избегне куршумите нощем...

Вече бях начертал най-общ план за бягство, който инстинктът ми за самосъхранение не допусна да разкрия пред Гунга Дас. Той обаче се досети каква е неизречената ми мисъл почти веднага след като я формулирах в главата си, и за мое удивление си позволи дълъг и тих насмешлив кикот — смях на човек, който те превъзхожда или ти е най-малко равен.

— Оттам никога няма да избягаш. — Вече престана да се обръща към мен с «господине». — Но може да опиташ. Аз съм опитвал. Само веднъж.

Сковаха ме непонятен ужас и огромен страх, които напразно се мъчех да преодоля. Продължителното ми гладуване — вече приближаваше десет часа, а аз не бях хапвал нищичко от обяд предния ден, — в съчетание с огромната и неестествена възбуда от ездата, ме беше изтощило и съм напълно убеден, че няколко минути поведението ми беше като на безумец. Мятах се към безмилостния пясъчен склон, обикалях дъното на ямата, ругаех и се молех. Изпълзявах сред остриците на брега на реката, но всеки път смъртно уплашен отстъпвах, погнат от куршумите, които попиляваха пясъка край мен — защото не смеех дори да си представя, че ще умра като бясно псе сред тази противна тълпа, — и накрая се строполих избеснял и капнал до

бордюра на кладенеца. Никой не бе забелязал моето изпълнение, а аз и сега целият пламвам, като си спомня за него.

Двама-трима мъже се спънаха в задъханото ми тяло, докато си вадеха вода, но явно това за тях беше нещо обикновено и не желаеха да си губят времето с мен. Намирах се в унижително положение. След като затрупа въглените на огъня си с пясък, Гунга Дас поля главата ми с чаша зловонна вода — проява на внимание, за която бих паднал признателно на колене пред него, само дето той през цялото време се кикотеше безрадостно, както реагира и на първия ми опит да мина през плитчините. Лежах така до обяд, почти изпаднал в летаргия. После огладнях — човещина е — и споделих това с Гунга Дас, когото бях започнал да възприемам за свой естествен закрилник. Както винаги, когато имам вземане-даване с местните, инстинктивно бръкнах в джоба си и извадих четири анни. Тутакси осъзнах колко неуместно е това и понечих да прибера парите обратно.

Гунга Дас обаче беше на различно мнение.

— Дай ми парите! — каза той. — Всичко, което имаш, иначе ще повикам помощ и ще те убием!

Все едно е най-естественото нещо на света!

Мисля, че инстинктът на британеца е да пази съдържанието на джобовете си, но след кратък размисъл се убедих, че е безполезно да споря с единствения човек, който беше способен да ме поуспокои, а може би в крайна сметка и да ми помогне да избягам от ямата. Дадох му всички пари, които имах — девет рупии, осем анни и пет пейса, защото в лагера винаги си нося дребни за бакшиши. Гунга Дас стисна монетите и тутакси ги скри в орфаната си набедрена препаска, а изражението му стана дяволито, когато се озърна да се увери, че никой не ни наблюдава.

— Сега ще ти дам нещо за ядене — каза ми.

Не мога да кажа с какво толкова го зарадваха парите ми, но заради видимото му удоволствие не съжалявах, че се разделих с тях толкова охотно, и изобщо не се съмнявах, че той щеше да ме убие, ако бях отказал. Човек не се противопоставя на чудатостите на дивите зверове, а моят събеседник беше по-низък и от звяр. Докато лакомо поглъщах храната, която ми даде Гунга Дас — питка чапати и чаша воняща кладенчова вода, хората не проявиха никакво любопитство, при все че то е нещо тъй разпространено във всяко индийско село.

Щеше да ми хареса дори ако ме презираха. Онези хора обаче неизменно се държаха към мен със смразяващо безразличие, а Гунга Дас беше почти същият. Обсипвах го с въпроси за това ужасяващо село и получавах крайно незадоволителни отговори. Доколкото разбирах, селото съществуваше от незапомнени времена — откъдето заключих, че е на поне един век — и през това време не се знае някой да е избягал от него. (Полагах огромни усилия да се владея, за да не изпадна отново в сляп ужас и да се разбеснея в ямата.) Гунга Дас подчерта този факт със злостно удоволствие и ме наблюдаваше как потръпнах от ужас. Както и да опитвах, не можех да го убедя да ми разкрие кои са загадъчните пазители.

— Така е наредено — отговаряше, — а аз още не познавам някой, дето да не се е подчинил на заповедите.

— Само почакай слугите ми да открият, че ме няма — възразих, — и ти обещавам, че това място ще бъде заличено от лицето на земята, а ти ще получиш урок по вежливо поведение, приятел.

— Слугите ти ще бъдат разкъсани на парчета, преди да успеят да се доближат до това място, освен това ти си мъртъв, скъпи ми приятелю. Вината не е твоя, разбира се, но въпреки това си мъртъв и погребан.

Научих, че през неустановени периоди от време откъм сушата в амфитеатъра биват пускани хранителни запаси и обитателите се борят за тях като зверове. Когато някой усети, че смъртта му приближава, се оттегля в бърлогата си и умира там. Понякога измъквали тялото му от дупката и го захвърляли на пясъка или го оставяли да изгние където си е.

Фразата «захвърлят го на пясъка» привлече вниманието ми и аз попитах Гунга Дас дали няма опасност да се появи чума.

— По-късно може сам да установиш — отговори ми той с поредната си хриплива смеховка. — Ще имаш предостатъчно време за наблюдения.

При тези думи, за негова огромна радост, аз отново потръпнах от ужас и побързах да продължа разговора:

— А как живеете тук? Какво правите?

Въпросът ми предизвика същия отговор като преди, но допълнен от информацията, че «това място е като вашия европейски рай: нито се жениш, нито се омъжваш»^[51].

Гунга Дас беше учил в мисионерско училище и както сам признаваше, ако беше променил религията си «като умен човек», би могъл да избегне да живее в гроб, каквато бе участта му сега.

Тук той беше сахиб, представител на господстващата нация, безпомощен като дете и изцяло зависим от милостта на своите местни съседи. Гунга Дас започна преднамерено бавно да ме измъчва, досущ като ученик, който възторжено би отделил половин час, за да гледа мъките на пронизан с карфица бръмбар, или както пор в дупка в земята би се притиснал удобно до врата на някое зайче. Печалният извод от този разговор беше, че «няма никакво бягство» и че трябва да остана там, докато умра и не бъда «хвърлен на пясъка». Ако е възможно да предрека какъв би бил разговорът сред прокълнатите при появата на нова душа в тяхната обител, бих казал, че те ще говорят точно както Гунга Дас ми говори в онзи дълъг следобед. Нямах сили да протестирам или да отговоря, защото бях вложил цялата си енергия в борбата с необяснимия ужас, който заплашваше да ме обземе отново и отново. С нищо друго не мога да сравня усещането освен с мъчителната битка на човек с гаденето, докато прекосява Ламанша, само че аз преживявах агония на духа, безкрайно по-ужасна.

Към края на деня обитателите се опитваха с пълна сила да уловят лъчите на следобедното слънце, което вече падаше косо в гърлото на кратера. Събираха се на малки групички и разговаряха помежду си, без дори да поглеждат към мен. Към четири часа, доколкото можех да преценя, Гунга Дас стана и се шмугна в бърлогата си за малко, после се показа отвътре с жив гарван в ръка. Клетата птица беше окаяна и мръсна, но, изглежда, никак не се боеше от господаря си. Гунга Дас предпазливо тръгна по брега на реката и се местеше от храст на храст, докато стигна до чист пясъчен участък на линията на стрелба откъм лодката. Обитателите на лодката не го забелязаха. Гунга Дас спря там и с няколко сръчни завъртания на китката прикова птицата по гръб и с разперени криле. Естествено, гарванът тутакси заграчи и заразмахва нокти във въздуха. Няколко секунди по-късно врявата привлече вниманието на ято диви гарвани от плитчина на няколкостотин метра от нас, където, изглежда, имаше нещо подобно на труп. Половин дузина птици веднага долетяха да проверят какво става и за да нападнат прикованата си посестрима. Гунга Дас, който беше залегнал под един храст, ми даде знак да кротувам, което според мен беше

напълно излишно. След малко и преди да успея да видя как се е случило, един от дивите гарвани, който беше сграбчил крякащата и безпомощна птица, на свой ред се оказа в нейните нокти, а Гунга Дас бързо го освободи и го прикова до първата жертва. Изглежда, останалата част от стадото бе завладяна от любопитство и още преди Гунга Дас да успее да се оттегли зад храста, още двама пленници се опитваха да се отскубнат от вирнатите във въздуха нокти на примамките. Ловът продължи — ако изобщо е уместно да го нарека с такава благородно име, — докато Гунга Дас не улови седем гарвана. Пет удуши веднага, а две птици запази за операцията на следващия ден. Бях силно впечатлен от този нов за мен метод за осигуряване на храна и поздравих Гунга Дас за ловкостта му.

— Това е нищо — каза той. — Утре ти ще го направиш. По-силен си от мен.

Тази спокойна надменност ме поразстрои и отговорих с тон, недопускащ възражение:

— Как ли пък не, дърт негоднико! За какво ти дадох парите според теб?

— Много добре — гласеше равнодушният отговор. — Може би не утре, не вдругиден и не по-вдругиден, но в крайна сметка години наред ще ловиш и ще ядеш гарвани и ще благодариш на твоите европейски богове, че изобщо има гарвани, които да ловиш и да ядеш.

Като нищо можех да го удуша заради това, но реших, че при тези обстоятелства е най-добре да потисна възмущението си. Един час покъсно се хранех с един от гарваните и както изтъкна Гунга Дас, благодарях на бога, че има какво да сложа в корема си. Докато съм жив, няма да забравя вечерята си онзи ден. Всички обитатели клечаха на пясъчния насип срещу бърлогите си, скупчени край огньовете, които накладоха с отпадъци и изсъхнали храсти. Смъртта, сграбчила тези хора, но забравила да ги довърши, изглежда, сега се беше отдръпнала от тях, защото повечето мъже бяха стари, прегърбени, разкривени и грохнали, а жените изглеждаха като същински орисници. Седяха заедно на групички и си говореха — един бог знае какво намираха да обсъждат — с равен и спокоен тон, пълна противоположност на шумното бръщолевене, с което местните обикновено правят деня отвратителен. От време на време внезапната ярост, която ме бе обзела сутринта, връхлиташе някой мъж или жена и клетникът атакуваше

склона с викове и клетви, но накрая се строполяваше обратно върху насипа окървавен и отчаян, неспособен да помръдне. Другите дори не поглеждаха, когато се случеше подобно нещо, прекрасно запознати с безплодието на тези опити и отегчени от тяхното ненужно повтаряне. За една вечер видях четири такива изблика.

Гунга Дас възприе забележително делови подход към моето положение и докато вечеряхме — сега мога да си позволя да се смея на спомена, но навремето беше доста мъчително — оповести условията, при които е съгласен да върши «разни неща» за мен. Заяви, че моите девет рупии и осем анни — по три анни дневно — ще ми подсигуряват храна петдесет и един дни, тоест около седем седмици. Беше склонен да ме снабдява с храна за това време. След изтичането на периода трябваше да започна сам да се грижа за себе си. При допълнително възнаграждение — а именно ботушите ми — бил склонен да ми позволи да обитавам бърлогата до неговата и да ми отдели от своята суха трева за постеля.

— Много добре, Гунга Дас — отговорих. — Охотно се съгласявам с първите условия, но тъй като нищо на света няма да ми попречи да те убия и да ти отнема всичко, което притежаваш (имах предвид двата безценни гарвана), категорично ти отказвам ботушите си и ще се настаня в която бърлога си пожелаеш.

Ходът ми беше дързък и с радост установих, че успява. Гунга Дас незабавно промени тона си и се отказа от всякакви претенции над ботушите ми. Тогава не ми се стори странно, че аз, строителен инженер на трийсет години, държавен служител и обикновен англичанин, мисля, съм способен толкова спокойно да заплаша с убийство и насилие човека, който ме бе взел под крилото си, макар и срещу възнаграждение. Струваше ми се, че съм напуснал света за векове. Тогава бях сигурен, както сега съм уверен, че съм жив, че в прокълнатото селище действаше единствено правото на най-силния, че живите мъртви са обърнали гръб на всеки светски закон, който ги беше изхвърлил от общността, и че за да спася кожата си, мога да разчитам само на своята сила и бдителност. Членовете на екипажа на злополучната яхта «Миньонет»^[52] са единствените хора, които биха могли да разберат нагласата ми. «В момента — казвах си — съм силен и мога да се преборя поне с шестима от тези нещастници. Затова в името на собствената си безопасност трябва да съхраня здравето и

силите си, докато настъпи часът на освобождението ми, ако изобщо настъпи».

Въоръжен с тези решения, хапнах и пийнах на корем и дадох на Гунга Дас да разбере, че възнамерявам да му бъда господар и че при най-малката проява на неподчинение от негова страна ще му налагам единственото наказание, което бях в състояние да наложя — внезапна и насилствена смърт. Малко след това си легнах. Гунга Дас ми даде голям наръч суха трева, който аз пъхнах в отвора на бърлогата отдясно на неговата, после се пъхнах с краката напред. Пясъчната дупка беше дълбока девет фута, леко наклонена и имаше сръчно поставени дървени подпори. От бърлогата ми се виждаше брегът на реката и можех да наблюдавам течението на Сутледж на светлината на младата луна, преди някак да успея да заспя.

Никога няма да забравя ужаса на онази нощ. Бърлогата ми беше тясна като ковчег и стените бяха излъскани и мазни от допира на безчет голи тела, а освен това вонеше отвратително. Бях толкова превъзбуден, че и дума не можеше да става за сън. С напредването на нощта целият амфитеатър сякаш се изпълни с легиони мърляви дяволи, които изпълзяха от плитчините и започнаха да се подиграват на клетниците в бърлогите.

Аз лично не живея в света на фантазиите — малцина инженери го правят — но тогава досущ като жена бях пленник на невъобразим ужас и напрежение. След около половин час отново бях в състояние спокойно да преценя шансовете си за бягство. Разбира се, да се измъкна през стръмните пясъчни стени, беше неприложимо. От известно време вече бях напълно убеден в това. Имаше малка възможност на слабата лунна светлина да успея да се промъкна невредим между куршумите. Онова място толкова ме ужасяваше, че бях готов да поема всякакъв риск, само и само да се измъкна оттам. Представете си радостта ми, когато крадешком се прокраднах до брега на реката и установих, че пъклената лодка не е там. Само няколко крачки ме деляха от свободата!

Ако стигна до първата плитчина в подножието на издаденото ляво рамо на подковата, можех да прецапам до другия бряг, да заобиколя кратера и да се отправя към вътрешността. Без нито миг колебание закрачих чевръсто покрай храсталака, където Гунга Дас беше подмамил гарваните, и към белия гладък пясък отвъд тях. Още

първата ми стъпка отвъд храстите ме убеди в безполезността на всеки опит за бягство, защото в мига, в който стъпих, усетих как пясъкът долу ме засмуква с непреодолима сила. След броени секунди кракът ми затъна до коляното. На лунната светлина пясъкът сякаш целият трептеше в лукаво задоволство от моето разочарование. Измъкнах се, облян в пот от ужас и напрежение, върнах се зад храстите и се проснах ничком.

Единственият ми път за бягство от този полукръг се оказваха плаващи пясъци!

Нямам никаква представа колко дълго съм лежал, но накрая ме събуди зловният кикот на Гунга Дас в ухото ми:

— Закрилнико на бедните — негодникът говореше на английски, — съветвам те да се прибираш! Не е здравословно да лежиш тук. Нещо повече, когато лодката се върне, със сигурност ще започнат да стрелят по теб!

Беше се надвесил над мен на бледата светлина на зората и се заливаше от смях. Овладях първоначалния си импулс да го сграбча за шията и да го метна върху плаващите пясъци, изправих се начумерен и тръгнах подире му към платформата под бърлогите.

Неочаквано и лукаво, както си мислех тогава, попитах:

— Гунга Дас, какъв е смисълът от лодката, след като и бездруго човек не може да се измъкне?

Помня, че дори когато бях най-унил, смътно се питах защо е нужно това разхищение на амуниции, след като брегът и бездруго си е добре обезопасен.

Гунга Дас отново се изхили и отговори:

— Държат лодката там само денем. Защото има път. Дано да се радвам на компанията ти още дълго. Мястото ще ти хареса, когато постоиш тук няколко години и се храниш с печени гарвани достатъчно дълго.

Доклатушках се вдървен и безпомощен до смрадливата бърлога, отредена за мен, и заспах. Около час по-късно ме събуди пронизителен писък — остро и тънко цвилене от болка. Ако някога си чувал кон да издава такъв звук, никога не можеш да го забравиш. Почти се изстрелях от бърлогата. Отвън намерих Порник, клетия ми стар Порник, проснат мъртъв на пясъка. Представа нямам как го бяха убили. Гунга Дас обясни, че конят е по-хубава храна от гарвана и че

«добруването на мнозинството е политическа максима»^[53]. Тук е република, господин Джукс, и на теб ти се полага дял от животното. Ако искаш, може да предложи да ти гласуваме благодарност. Искаш ли?

Да, големи републиканци, няма що! Република от диви зверове, затворени на дъното на яма, в която да ядат, да се бият помежду си и да спят, докато умрат. Понечих да се възпротивя, но просто седнах и вперих поглед в грозната картина пред очите си. За по-кратко време, отколкото ми отне написването на тези редове, тялото на Порник беше разчленено кой знае как, мъжете и жените завлачиха всеки своя къс по пясъчния насип и се заеха да си приготвят храна. Гунга Дас стотви за мен. Отново ме обзе неудържим порив да се втурна към пясъчните стени на ямата и с мъка успях да го овладеея. Гунга Дас подмяташе оскърбителни шеги, докато не го предупредих, че ако изръси нещо толкова само още веднъж, ще го удуша на място. Това му затвори устата, докато мълчанието стана непоносимо, и аз му наредих да каже нещо.

— Ще живееш тук, докато не умреш като другия фаранги^[54] — изтърси той студено, забол поглед в мен над хрущяла, който ръфаше.

— Кой друг сахиб, свиня такава? Веднага казвай и да не си посмял да ме излъжеш!

— Той е ето там — отговори Гунга Дас и посочи към отвор на бърлога през четири отляво на моята. Сам се увери — умря в дупката, както ще умра и аз, както ще умрат и всички тези мъже и жени и единственото дете.

— За бога, разкажи ми всичко, което знаеш за него. Кой беше той? Кога дойде и кога умря?

Молбата ми беше проява на слабост. Гунга Дас само се изхили злобно и отговори:

— Няма, освен ако не ми дадеш нещо.

Тогава си спомних къде съм, цапардосах го между очите и почти го зашеметих. Той тутакси слезе от платформата, започна да угодничи, да се суче и да реве, опита да обгърне краката ми и накрая ме поведе към дупката, която ми беше посочил.

— Нищичко не знам за господина. Твоят Бог ми е свидетел. Той нямаше търпение да избяга, досущ като теб, и го застреляха от лодката, макар всячески да се опитвахме да му попречим. Улучиха го ето тук —

положи длан Гунга Дас върху хлътналия си корем и се поклони доземи.

— И после какво? Разказвай де!

— Ами после... после, Твоя чест, го занесохме в къщата му и му дадохме вода, превързахме раната с влажни препаски, а той остана да си лежи там и предаде богу дух.

— Колко дълго? Колко дълго?

— Около половин час след като го раниха. Вишну ми е свидетел — провикна се окаяният човечец, — направих за него всичко по силите си. Всичко възможно сторих!

Просна се на земята и стисна глезените ми. Обаче аз се съмнявах в добронамереността на Гунга Дас и го изритах, както лежеше и протестираше.

— Сигурен съм, че си му откраднал всичко, но сам ще се уверя след минутка. Колко дълго беше тук сахибът?

— Почти година и половина. Мисля, че беше мръднал. Кълна ти се, Закрилнико на бедните! Чуй ме, Твоя чест, заклевам се, че не съм докоснал нито една негова вещ. Какво ще прави Твоя чест?

Бях помъкнал Гунга Дас за препаската на кръста по пясъчната платформа към изоставената бърлога. Мислех си за неописуемото нещастие на моя събрат пленник, живял осемнайсет месеца сред тези страхотии, и за финалната агония да умре като плъх от огнестрелна рана в корема. Гунга Дас мислеше, че ще го убия, и нададе жалостив вой. Преситени след обилната храна, останалите ни гледаха, без да помръднат.

— Влизай вътре, Гунга Дас — наредих, — и го изнеси.

Вече бях премаял от ужас. Гунга Дас едва не се катурна от платформата и нададе протяжен вой.

— Но аз съм брахман, сахиб, от висша класа съм. В името на собствената ти душа и на душата на баща ти, не ме карай да правя такова нещо!

— Брахман или не, моята душа или душата на баща ми — няма значение! Влизай вътре! — наредих, стиснах го за раменете и натъпках главата му в отвора на бърлогата, изритах тялото му вътре, седнах и закрих лицето си с длани.

Няколко минути по-късно чух шумолене и скърцане, после Гунга Дас започна да си говори сам, хлипайки задавено, накрая чух глухо

тупване и отворих очи.

Сухият пясък беше превърнал поверения му труп в жълтеникавокафява мумия. Наредих на Гунга Дас да се отдръпне, докато го разгледам. Тялото — облечено в масленозелен ловджийски костюм, много мръсен и износен, с подплънки на раменете — принадлежеше на мъж между трийсет и четирийсет години, с ръст над средния, пясъчноруса коса и дълга неподдържана брада. Левият кучешки зъб на горната челюст липсваше, част от меката част на дясното му ухо — също. На втория пръст на лявата му ръка имаше пръстен — халцедон с формата на щит, инкрустиран в злато, с монограм, вероятно Б.К. или В.Л. На средния пръст на дясната му ръка имаше сребърна халка с формата на увита кобра, много протрита и потъмняла. Гунга Дас пусна шепа дреболии, които беше измъкнал от дупката под нозете ми, а аз покрих лицето на трупа с носната си кърпа и се обърнах да ги разгледам. Представям пълен списък с надеждата това да подпомогне разпознаването на този клетник:

1. Лула от корена на изтравниче с назъбен ръб; много използвана и почерняла, завързана с връвчица.

2. Два лъскави ключа с отчупени зъбци.

3. Джобно ножче с дръжка от корубата на костенурка, сребърно или никелово, и плочка с монограм Б.К.

4. Плик с нечетлива марка и викториански печат, адресиран до «Госпожица Мон... (останалото не се чете) ... хам... нт».

5. Бележник с моливче, подвързан с имитация на крокодилска кожа. Първите четирийсет и пет страници бяха празни, четири и половина бяха нечетливи, а още петнайсет бяха изписани с лични неща, свързани предимно с трима човека — някоя си госпожа Б. Сингълтън, чието име на няколко места беше съкратено на «Лот Сингъл», «госпожа С. Мей» и «Гармизън», споменаван на места като «Джери» или «Джак».

6. Дръжката на малък ловджийски нож. Острието му беше счупено. Еленски рог, ромбовиден, с въртящ се пръстен в края и привързана къса памучна връв.

Не допускате, че тутаки огледах тези вещи толкова подробно, колкото ги описвам тук. Бележникът първи привлече вниманието ми и го прибрах в джоба си с намерението да го разгледам впоследствие.

Останалите предмети отнесох на по-сигурно място в дупката си и методично ги описах там. След това се върнах при трупа и наредих на Гунга Дас да ми помогне да го отнеса на брега на реката. Докато правехме това, гилзата на стар кафеникав патрон падна от един от джобовете и се търкулна към краката ми. Гунга Дас не я забеляза, а аз си помислих, че никой не носи празни патрони, особено такива, които не можеш да напълниш отново с барут, за да стреляш. Следователно патронът беше изстрелян в кратера. Следователно някъде трябваше да има оръжие. Аха да попитам Гунга Дас, обаче се овладях, защото знаех, че ще ме излъже. Положихме тялото до плаващите пясъци край храстите. Имах намерение да го изтикам навън и да го оставя пясъците да го погълнат — само този начин ми хрумваше да погребва тялото. Отпратих Гунга Дас.

После колебливо положих трупа върху плаващите пясъци. Лежеше ничком, а аз разкъсах изтънелия и прогнил плат на ловджийската му куртка и отдолу се показа отблъскващата хлътнатина на гърба. Вече споменах, че сухият пясък беше мумифицирал тялото. Един бърз поглед ме увери, че зейналата дупка е причинена от огнестрелна рана, а дулото на оръжието почти е докосвало гърба. Куртката беше цяла, така че явно беше облечена посмъртно, а човекът бе издъхнал мигновено. Тайната около смъртта на клетника ми се изясни за секунди. Някой от кратера, вероятно Гунга Дас, го беше застрелял със собственото му оръжие — пушката с кафеникавите гилзи. Мъжът изобщо не се беше опитвал да избяга заради стрелбата от лодката.

Побързах да избутам трупа и видях как той потъна и се изгуби от погледа ми за броени секунди. Замаян и почти не на себе си, се обърнах да разгледам бележника. Между подвързията и задната корица беше пъхнато мръсно и изсветляло листче, което изпадна, когато отворих бележника. Ето какво пишеше на него: «Четири навън от гарвановия капан; три наляво, девет навън; две надясно; три назад; две наляво; четиринайсет навън; две наляво; седем навън; едно наляво; девет назад; две надясно; шест назад; четири надясно; седем назад». Листчето беше обгорено и почерняло по ръбовете. Не проумявах какво означава. Седях върху изсъхналата трева, въртях го между пръстите си, докато усетих, че Гунга Дас е застанал точно зад мен с блеснали очи и протегнати ръце.

— Намери ли го? — задъхано попита той. — Дай и аз да погледна. Кълна се, ще ти го върна.

— Кое? Какво ще ми върнеш? — попитах.

— Това, което държиш в ръцете си. Ще помогне и на двама ни — протегна той подобните си на хищни птичи нокти пръсти, разтреперан от нетърпение. — Аз не успях да го намеря. Беше го скрил някъде по себе си. Затова го застрелях, но пак не го намерих.

Гунга Дас напълно беше забравил измишльотината си за куршума от пушка. Възприех информацията съвсем спокойно. Моралът ти се притъпява, когато общуваш с живите мъртви.

— Какви ги дрънкаш, за бога? Какво искаш да ти дам?

— Хартийката от бележника. Ще помогне и на двама ни. О, глупак такъв! Глупак! Не разбираш ли какво ще можем да направим? Ще можем да избягаме!

Извиси глас почти до писък и затанцува възбудено край мен. Признавам, че се развълнувах от шанса да избягам.

— Престани да подскачаш! Обясни ми. Да не искаш да кажеш, че това листче ще ни помогне някак? Какво означава?

— Прочети го! Прочети го на глас! Умолявам те на колене, прочети го на глас!

Сторих го. Гунга Дас слушаше блажено и начерта назъбена линия в пясъка с пръсти.

— Погледни сега! Това е дължината на дулата му без приклада. Те са при мен. На четири дула от мястото, където хванах гарваните. По права линия, разбираш ли? После три наляво. Ах, колко ясно си спомням как онзи човек разгадаваше загадката нощ подир нощ! После девет навън и така нататък. Навън винаги означава по права линия през плаващите пясъци. Каза ми го, преди да го убия.

— След като си знаел всичко това, защо не си се измъкнал досега?

— Не го знаех. Той ми каза преди година и половина, че се опитва да го разгадае, каза ми как всяка нощ умува, след като лодката си тръгне и той може спокойно да се доближи до плаващите пясъци. После ми обеща да се измъкнем заедно. Обаче аз се боях да не ме зареже някоя нощ, след като разгадае всичко, затова го застрелях. Освен това не е удачно хората, озовали се тук, да бягат. Само аз може, понеже съм брахман.

Вероятността за бягство отново напомни на Гунга Дас за кастовата му принадлежност. Той се изправи, закрачи и започна неистово да жестикулира. Накрая успях да го накарам да заговори трезво и той ми разказа как англичанинът цели шест месеца, нощ подир нощ, проучвал педа по педа възможния път за прекосяване на плаващите пясъци. Как заявил, че маршрутът е съвсем простичък, докато не стигне на двайсетина ярда от брега на реката, след като завива покрай лявото рамо на подковата. Явно не беше успял да довърши това, когато Гунга Дас го беше застрелял със собственото му оръжие.

Зашеметен от радостния шанс да избягам, аз си спомням как прочувствено стиснах ръцете на Гунга Дас, след като решихме още същата нощ да опитаме да се измъкнем. Чакането следобед беше истинско мъчение.

Към десет часа, доколкото можех да преценя, когато луната изгря над ръба на ямата, Гунга Дас тръгна към бърлогата си, за да донесе дулата на пушката, с които щяхме да мерим пътя си. Другите клетници отдавна се бяха оттеглили по свърталищата си. Лодката на пазачите замина по течението няколко часа преди това и ние останахме съвсем сами до гарвановия храст. Докато носеше дулата, Гунга Дас изпусна листчето с инструкциите. Аз бързо се наведох да го вдигна и в този миг усетих, че коварният брахман се кани да ми нанесе страховит удар в тила с приклада на пушката. Нямах време да се обърна. Улучи ме в основата на тила. Сто хиляди огнени звезди затанцуваха пред очите ми и аз политнах напред в несвяст към плаващите пясъци.

Когато се свестих, луната залязваше и аз усещах непоносима болка в тила. Гунга Дас беше изчезнал, а устата ми беше пълна с кръв. Отново легнах и се помолих богу да издъхна тихо и кротко. После необяснимата ярост, за която вече споменах, отново ме обзе и аз се запрепъвах обратно към стените на ямата. Стори ми се, че някой ме вика шепнешком: «Сахиб! Сахиб!», точно както ме викаше носачът ми онази сутрин, когато си мислех, че съм в несвяст, докато шепа пръст не се посипа в краката ми. После погледнах нагоре и видях нечия глава да наднича в кратера — главата на Дуну, момчето, което отговаряше за моите носачи, сивкава на лунната светлина, и ме умоляваше да не оставам тук, а веднага да се прибирам в лагера си.

Изглежда, беше проследил следите от Порник цели четиринайсет мили до пясъчния кратер, върнал се и съобщил на слугите ми, които директно отказали да си имат вземане-даване с когото и да било — бял или черен, — паднал в отвратителното село на мъртвите, поради което Дуну взел едно от моите понита и две въжета от вентилатор, върнал се до ямата и ме измъкна, както вече описах.

С две думи, Дуну сега е мой личен слуга и получава по един златен мухур^[55] месечно — сума, която аз все още смятам твърде ниска за услугите му. Нищо на света не може да ме накара отново да припаря до това дяволско място или да разкрия местоположението му по-ясно, отколкото сторих. От Гунга Дас нямаше и следа, а и не бих искал да попадна на такава. Единствената причина да дам този текст за публикуване е надеждата някой да разпознае трупа на мъжа с масленозелената ловджийска куртка по предметите, които описах по-горе.“

---

[49] Томас Минтън (1765–1836) — основател на прочутата фабрика в Стоук он Трент, северно от Бирмингам, производител на висококачествена керамика през 90-те години на XVIII в. — Б.пр. ↑

[50] Гхат — каменни стъпала към река, на които обикновено се извършват различни ритуали, включително погребалните изгаряния. — Б.пр. ↑

[51] Отглас от Мат. 22:30: «... защото при възкресението нито се женят, нито се мъжат, но пребъдват като Ангели Божии в небесата». — Б.пр. ↑

[52] Английска яхта, която през 1884 г. се разбива недалеч от нос Добра надежда, а четиримата пасажери на борда успяват да се прехвърлят на спасителна лодка. Когато два месеца по-късно са открити от немски кораб, корабокрушенците са трима — убили са четвъртия и са оцелели, хранейки се с него. — Б.пр. ↑

[53] Франсис Хътчисън (1694–1746), шотландски просветител, либертарианец, рационалист, утилитарист, учител на Адам Смит. — Б.пр. ↑

[54] Чужденец (перс.). Старо название на европейците в Индия с презрителен оттенък. — Б.пр. ↑

[55] Стара индийска монета, равняваща се по стойност на петнайсет сребърни рупии. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.